Lausunto

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 226/2021 vp Hallituksen esitysluonnos laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Aika: 2.12.2021

Vantaan asiantuntijalausunto

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Vantaan kaupunkia kuultavaksi ja asiantuntijalausuntoa koskien luonnosta hallituksen esitykseksi laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta.

Maahantuloa koskevat säädökset

Vantaan kaupunki vastaa alueellaan olevan Helsinki-Vantaan lentokentän terveysprosessista. Toiminnassa on mukana HUSLAB, joka tuottaa lentokentällä tehtävän näytteenoton ja koronatestien analytiikan. Lisäksi toiminnassa käytetään yksityisiä palveluntuottajia, joilta hankitaan terveydenhuollon ja muuta henkilöstöä. Kustannukset toiminnasta nykyvolyymillä ovat noin 10 milj. euroa vuodessa.

Vantaan tartuntataudeista vastaava lääkäri on aikaisemmassa arviossaan todennut, että rajanylityspisteissä toteutettavan terveystarkastustoiminnan vaikuttavuus on ollut rajallinen. SARS-CoV19-viruksen B.1.1.529-virusmuunnoksen levitessä maailmalla tilannekuva riskeineen on kuitenkin muuttunut. Virusmuunnoksen leviämispotentiaalia tai muita epidemiaan vaikuttuvia seikkoja ei vielä tiedetä. Helsinki-Vantaan lentokentällä on käynnistetty ja tehostettu terveysturvallisuusprosesseja vastaamaan muuttuneeseen tilannekuvaan (ks. myöh.).

Uuden variantin mukanaan tuomaa riskiä edeltävästi tilannekuva lentokentällä oli erilainen. Valtaosalla Suomeen saapuvista matkustajista on täysi rokotussuoja, minkä seurauksena näytteitä otetaan esimerkiksi Helsinki-Vantaan lentoasemalla jatkuvasti vähemmän ja positiivisten näytteiden osuus on ollut merkittävästi matalampi kuin Suomessa yleensä. Esimerkiksi lokakuussa Helsinki-Vantaan lentoasemalla otettiin Suomeen saapuvilta matkustajilta yhteensä 4 739 kpl eli keskimäärin vain 150 näytettä päivässä, ja näistä näytteistä positiivisia oli vain 44 kpl (alle 1 %). Helsinki-Vantaan lentoasemalla on matkustajamäärien kasvun vuoksi siirrytty toimintamalliin, jossa täyden rokotussarjan saaneiden tai taudin sairastaneiden linjalle ohjautuneiden todistuksia tarkastetaan pistokoemaisesti. Puutteellisin todistuksen saapuneet testataan kentällä, heidän henkilötietonsa syötetään Finentry-järjestelmään ja he saavat ohjeistuksen jatkotesteihin hakeutumisesta. Pistokoemaisuuteen siirtymisestä huolimatta terveystarkastus- ja näytteenottovalmiuden ylläpitäminen vuorokauden ympäri sitoo runsaasti terveydenhuollon henkilöstöresurssia.

Perjantaina 20.11.2021 maailmalla uutisoitiin uuden SARS-CoV19-viruksen B.1.1.529-virusmuunnoksen (Omicron) leviämisestä eteläisestä Afrikasta. Helsinki-Vantaan lentokentällä käynnistettiin välittömästi terveysprosessin tiukentamiseen tähtäävät toimet.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto määräsi 21.11.2021 Etelä-Suomen kunnat ja kuntayhtymät järjestämään alueensa rajanylityspaikoilla pakollisen terveystarkastuksen kaikille matkustajille, jotka ovat ennen Suomeen saapumistaan 14 vuorokauden sisällä oleskelleet maissa, joissa on havaittu B.1.1.529-virusmuunnoksen leviämistä. Lisäksi kyseiset matkustajat on määrätty osallistumaan terveystarkastukseen, jonka osana voidaan ottaa koronavirusnäyte. (AVI 27.11.)

Vantaan kaupunki päätöksellään määräsi 27.11., että Schengen maista saapuvia erikseen riskiperusteisesti määriteltyjä lentoja ohjataan erilliseen terveystarkastukseen, jossa jokaiselta matkustajalta tiedustellaan, tuleeko matkustaja Omicron-riskialueelta. Riskialueilta saapuvat matkustajat ohjataan lentoasemalla testiin, heitä suositellaan välttämään sosiaalisia kontakteja ja heidän tietonsa välitetään koti-/oleskelupaikkakunnan tartuntatautiviranomaisille karanteenipäätösarviota ja jatkotestauksen valvontaa varten. Matkustajat, jotka liikkuvat muulla kuin omalla autolla ohjataan taksilla matkustajan kuntaan tai oleskelupaikkaan.

Vantaan kaupungin aiemmin Rajavartiolaitokselle tekemän virka-apupyynnön perusteella rajavartiolaitos selvittää ulkorajatarkastusten yhteydessä mahdollista riskialueilla oleskelua ja ohjaa matkustajat tarvittaessa terveystarkastukseen ja testiin.

Uuden virusmuunnoksen leviämisen riskin takia Helsinki-Vantaan lentokentälle on jouduttu lisäämään henkilöresurssia tilanteessa, jossa terveydenhuollon henkilöstöstä on muutenkin puute. Terveydenhuoltohenkilöstön saatavuusongelmaa on tuotu jo aiemmin useaan kertaan esille ja nyt uutena haasteena on myös muun henkilöstön saatavuus, kun esimerkiksi Finnair ja Finavia tarvitsevat nyt työntekijöitään takaisin omiin töihinsä. Helsinki-Vantaan lentoasemalla Finavia ei enää 1.1.2022 alkaen pysty tuottamaan terveystarkastusten matkustajaohjaukseen liittyviä palveluja.

Muuttuneesta tilanteesta huolimatta esitämme, että jos pykälien 16 a-g voimassaoloa päätetään edelleen matkustajiin kohdistuvien velvoitteiden osalta jatkaa, niin terveystarkastusten laajuus jätettäisiin rajanylityspaikkakuntien tartuntatautiviranomaisien päätettäväksi, ja tarkastukset ja matkustajan velvoite näyttää todistus voitaisiin kohdentaa riskinarvion perusteella.

Säädös, jossa edellytetään ns. 72 tunnin testiä on ongelmallinen, koska pykälän toteutumisen valvominen on käytännössä mahdotonta. Lisäksi näytteenottokapasiteetti tulee saamamme tiedon perusteella vuodenvaihteen jälkeen vähenemään merkittävästi, joten näkemyksemme mukaan ei ole tarkoituksenmukaista käyttää rajallista näytteenottokapasiteettia oireettomien matkustajien seulontaan.

Lisäksi, mikäli rajapykälien voimassaoloa päätetään jatkaa, ehdotamme edelleen 16 c pykälään lisättäväksi matkustajat, jotka jatkavat suoraan lennolta esimerkiksi laivalle ja poistuvat Suomesta alle 24h sisällä. Tarkastusten ja testauksen kohdentaminen heihin ei nähdäksemme ole perusteltua, koska he ovat jo poistuneet Suomesta testivastauksen valmistuttua.

Omikronin aiheuttama uhka on nostanut esiin nykyisen lainsäädäntömme heikkoudet. Pykälät 16a-g ovat osin ristiriidassa STM:n omikronmuunnosta koskevan ohjauskirjeen mukaisten toimenpiteiden kanssa. Tämä tulisi huomioida pykälien muotoilussa. Ehdotamme myös uudelleen harkittavaksi sähköisen maahantuloilmoituksen edellyttämistä Suomeen matkustavilta. Lisäksi tartuntatautilaissa tulisi säätää mahdollisuudesta asettaa tietystä maasta tai alueelta saapuvat karanteeniin valtakunnallisella (STM) tai alueellisella (Aluehallintovirasto) päätöksellä.

<u>EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallinen käyttö</u>

Pidämme hyvänä 58 i §:n muutosehdotusta, jossa pykälän 2 momenttia täsmennettäisiin siten, että koronatodistuksen esittämistä edellytetään tilaisuuden tai tilan koko aukioloaikana.

Valitettavasti ainakin Vantaalla terveysasemille hakeutuu runsaasti asiakkaita, jotka eivät erinäisistä syistä johtuen saa tulostettua EU-todistusta Omakannasta. Nämä asiakkaat työllistävät jo muutenkin kuormittunutta perusterveydenhuoltoa, missä joudutaan kirjaamaan puuttuvia laboratoriovastauksia ja rokotustietoja KTKP-palvelun kautta. Kaikkien kohdalla tämäkään ei mahdollista EU-koronatodistuksen saamista, esimerkkinä ulkomailla Sputnik-rokotetut sekä koronatestissä raja-arvoisen löydöksen saaneet. Raja-arvoisen löydöksen saaneille on kunnissa laadittu vapaamuotoisia todistuksia, mutta niistä puuttuu QR-koodi. Ymmärrämme tähän liittyvät tietosuojaongelmat, mutta kansalaisten tasa-arvoisuuden turvaamiseksi tulisi tarvittaessa hyväksyä myös QR-koodittomat todistukset, mikäli kansalainen oma-aloitteisesti haluaa muuta kuin digitaalista todistusta koronapassina käyttää.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uutena pykälä 58 l, jolla velvoitettaisiin kunta myöntämään EU:n digitaalinen koronarokotustodistus Euroopan unionin ulkopuolella rokotuksen saaneelle. Kyse on kunnille annettavasta uudesta tehtävästä, joka nähdäksemme vaatisi perusteellisempaa valmistelua. Ymmärrämme esityksen tavoitteen taata ulkomailla rokotuksia saaneille yhdenvertainen mahdollisuus hyödyntää EU-koronatodistusta sen kansallisessa käytössä, mutta todistusten oikeellisuuden arviointi herättää kysymyksiä. Suomen lähinaapureina on maita, joissa todistusväärennökset ovat valitettavan yleisiä ja todistusten aitouden varmistaminen käytännössä usein mahdotonta. Toisaalta epäaidolta vaikuttava todistus voi myös olla oikea. Kunnissa ei ole osaamista todistusten oikeellisuuden arviointiin eikä olemassa olevia kansainvälisiä verkostoja niiden todenperäisyyden varmistamiseen. Muissa tartuntatauteja koskevissa asioissa THL selvittää kansainvälisiä yhteyksiään käyttäen asioiden todenperäisyyttä, mutta todistusten oikeellisuuden tarkistaminen näitä yhteyksiä käyttäen vaatisi myös THL:lle lisäresursointia. Yksittäiset kuntien viranhaltijat siis velvoitettaisiin todistamaan asia, jonka todenperäisyyttä he eivät käytännössä pysty varmistamaan. Todistuksen myöntämättä jättämisestä tulee antaa valituskelpoinen päätös, mikä saattaa ohjata päätöksiä tekeviä hyväksymään epäilyttäviltäkin vaikuttavat todistukset. Näin ollen, mikäli pykälä tulee nykymuodossaan lainsäädäntöön, tulee hyväksyä sen mahdolliset vaikutukset EU-

koronatodistuksen luotettavuuteen. Yllä olevaan viitaten näkemyksemme on, että tehtävän hoito vaatii keskitetyn valtakunnallisen ratkaisun.

Toteamme lisäksi, että koronapassin vapaaehtoinen käyttö pitäisi saada toteutettua mahdollisimman pian ja sitä koskevia lainsäädäntömuutoksia tulisi valmistella tämän hallituksen esityksen rinnalla kiireellisesti. Säännös pitäisi saada voimaan jo ennen vuoden vaihdetta.

Vantaalla 1.12.2021

Timo Aronkytö
apulaiskaupunginjohtaja

Kirsi Valtonen
ylilääkäri